

ИНСТИТУТ ЗА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК
КРСТЕ МИСИРКОВ - СКОПЈЕ

ЈАЗИКОТ НАШ ДЕНЕШЕН, КН. 26

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ
ОД НАУЧНИОТ СОБИР

ЈАЗИЧНАТА СЛИКА НА СВЕТОТ

одржан на 23-24 април 2015 година

Скопје 2016

Редакциски одбор:

д-р Снежана Велковска
д-р Снежана Веновска-Антевска
д-р Олгица Додевска-Михајловска
д-р Катица Топлиска-Евроска
д-р Фани Стефановска-Ристеска

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

316.722-027.6(=163.3):81'23(062)

811.163.3(062)

ЈАЗИЧНАТА слика на светот : зборник на трудови од научниот собир
Одржан на 23-24 април 2015 / [редакциски одбор Снежана Велковска ... и
др.]. –

Скопје : Институт за македонски јазик "Крсте Мисирков", 2016. – 260
стр., 24 см. – (Едиција во чест на Благоја Корубин "Јазикот наш
денешен"; кн.26)

Библиографија кон трудовите

ISBN 978-608-220-039-2

а) Македонци – Културен идентитет – Јазична вербализација – Собири

б) Македонски јазик – Собири

COBISS.MK-ID 102307850

ЛИЧНИТЕ ЗАМЕНКИ ВО МАКЕДОНСКИОТ И ВО ТУРСКИОТ ЈАЗИК

Апстракт: Македонскиот и турскиот јазик имаат специфични, но исто така и заеднички или слични граматички карактеристики. Во македонскиот и во турскиот јазик постојат лични заменки со слични функции во двата јазика. Заменките во македонскиот јазик разликуваат номинатив, акузатив, датив и предлошки падеж. Во турскиот јазик заменките можат да бидат во следниве осум падежи: номинатив, акузатив, датив, локатив, аблатив, генитив, инструментал и екватив. Во овој труд ќе бидат испитувани личните заменки, нивните падежи и функции во македонскиот и во турскиот јазик.

Клучни зборови: лични заменки, падеж, македонски, турски.

1. Вовед

Заменките се видови зборови што често се користат во усната комуникација и во пишаните текстови. Тие сè уште различно се дефинираат во различни лингвистички речници и граматика. Дефиницијата на заменките најчесто зависи од аспектот од кој се разгледуваат (морфолошки, синтаксички, семантички). Поради ова ќе направиме краток преглед на дефинициите на личните заменки во македонскиот и во турскиот јазик.

2. Дефинирање на личните заменки во македонските и во турските граматика

Пред да прејдеме на дефинирањето на заменките во македонскиот и во турскиот јазик, ќе наведеме неколку дефиниции за заменките од лингвистичките речници. Рикард Симеон (1969: 750), заменката ја дефинира како „збор што се употребува како замена за именката; збор што се става наместо лично име или именка, придавка и број, а и заменки; или збор што упатува на лице, предмет, идеја итн. означени со именка“. Според Дејвид Кристал (1987: 285), заменката „во граматичката класификација на зборовите е назив за затворена група зборовни единици што можат да се употребат како замена за именска синтагма (именска група) или за поединечна именка.“

Во традиционалните граматика заменките најчесто се обработуваат како морфолошка или синтаксичка категорија. Во некои современи граматика заменките се разгледуваат и од семантички аспект бидејќи благодарение на одредени заеднички карактеристики се сметаат за посебен вид зборови и се разликуваат од другите. Додека именките (пр. дрво, цвет, кука) реферираат, означуваат конкретни предмети и имаат свој референт, заменките (пр. јас, ти, ние) не означуваат нешто конкретно и немаат свој референт, туку само ги посочуваат предметите. Функцијата на посочување е карактеристика со која заменките јасно се разликуваат од другите видови зборови. Заменката *ние* нема свој референт, туку посочува цела група референти, односно говорители зад кои можат да стојат различни или слични референти.

Дефинирањето на заменките сè уште не е завршен процес. И во странската и во домашната лингвистика се јавуваат трудови што негираат одредени гледишта, а даваат нови сфаќања. Според Ангелина Панчевска (2004: 4) „...сфаќањето на заменките често се движи во насоката дека тие заменуваат нешто, некои други класи на зборови (именки, имиња...). Значи стојат на местото од нешто друго, односно на други класи на зборови. И самото нивно име – заменки, упатува на тоа како тие се сфаќале првенствено – стојат на местото на имињата. Тоа претставува застарено и веќе надминато сфаќање и дефинирање на заменките. Според мене тие воопшто не стојат на местото на други зборови, туку исто како нив се однесуваат на предмети од светот околу вас, исто како именките на пример. Ова сфаќање пред сè се однесува на личните заменки како појдовна точка во разгледувањето на заменките...“

И во македонскиот јазик, кој е индоевропски јазик, и во турскиот, кој е алтајски јазик, заменките примарно ги посочуваат предметите на мислата, а секундарно ги именуваат.

Во граматиките за македонскиот јазик заменките се дефинираат како „зборови кои означуваат или посочуваат предмети, суштества и појави“ (Цветковски, 2008: 108), а се определува дека „Нивната служба е да укажуваат на лицата и на предметите, или директно да ги посочуваат.“ (Конески, 1987: 330). Во граматиките на турскиот јазик заменките се определуваат како „зборови кои ги претставуваат или посочуваат предметите“ (Ергин, 1998: 262) и „Заменките се граматичка категорија што се употребува место именките претставувајќи ги или посочувајќи ги лицата и предметите“ (Коркмаз, 2009: 399).

При читање на македонските и на турските граматички може да се согледа дека личните заменки првенствено се детерминираат како зборови кои ги означуваат и посочуваат предметите со укажување на нив. На пример, кога сакаме да изразиме дека имаме брат и сестра и нашиот однос кон нив, за именките *брат* и *сестра*, без да ги употребиме повторно, можеме да искористиме заменки:

мак. јаз. Имам брат и сестра. *Tue* се многу добри. Брат ми е спортист. *Toj* многу го сака фудбалот. Сестра ми е наставник. *Taa* пишува книги. *Jac* многу ги сакам.

тур. јаз. Kardeşim ve kız kardeşim var. *Onlar* çok iyi. Kardeşim sporcu. *O*, futbolu çok seviyor. Kız kardeşim öğretmen. *O*, kitap yazıyor. *Ben* onları çok seviyorum.

Според Бобан Карапејовски (2012: 29): „основна функција на заменките е посочувањето, а тоа може да биде и во смисла на традиционалните дефинирања – посочување на друг збор во рамките на текстот, заземање на неговото место, заменување, но и посочување во стварноста, во надворешнојазичната дејствителност – посочување на лица, предмети, поими...во стварноста, како и секој друг збор, впрочем, преку кој се врши номинација“. Пр.

мак. јаз. *Jac* пишувам. / Луси рече: *Jac* пишувам. / *Jac* пишувам. – рече Луси.

тур. јаз. *Ben* çalışıyorum. / Lusi dedi: *Ben* çalışıyorum. / *Ben* çalışıyorum. – dedi Lusi.

Ова е сличноста меѓу македонскиот и турскиот јазик што придонесува заменките како концепт полесно да се сфатат и да се усвојат.

Во македонскиот јазик според значењето постојат *лични, лично-предметни и показни заменки*. Во турскиот јазик според значењето и нивната служба има *лични (kişi zamirleri, şahıs zamirleri), повратни (dönüşlülük zamirleri), показни (işaret zamirleri, gösterme zamirleri), прашални (soru zamirleri) и неопределени заменки (belirsizlik zamirleri)*.

Во овој труд ќе бидат анализирани сличните и различните аспекти на личните заменки во македонскиот и во турскиот јазик, што ќе бидат корисни за наставниците и за преведувачите кои секојдневно паралелно ги користат двата јазика.

3. Личните заменки во македонскиот и во турскиот јазик

Личните заменки главно се однесуваат на лица во македонскиот и во турскиот јазик.

Личните заменки во македонскиот јазик разликуваат три лица (прво, второ и трето лице), два броја (еднина и множина), три рода во трето лице еднина (машки, женски и среден род) и четири падежи (номинатив или подметска форма, акузатив или директнопредметска форма, датив или индиректнопредметска форма и предлошки падеж или предлошкопредметска форма). Падежот е морфолошка категорија, но падежите кај личните заменки во македонскиот јазик, по традиција, се именуваат синтаксички според функцијата во реченицата. Според синтаксичкото именување номинативот се именува како подметска форма, акузативот како форма за директен предмет, дативот како форма за индиректен предмет и предлошкиот падеж како форма за предлошки предмет.

Кај Блаже Конески (1986:144), падежите се именуваат и морфолошки: „Во промената на личните заменки се зачувани во жива употреба дативната и акузативната форма во двата броја.“ И кај Бобан Карапејовски (2012:39) имаме ист став: „Познато е дека падежните односи македонскиот јазик ги искажува со помош на други средства во рамките на една комуникациска структура, но заменките се единствениот директен експонент на реликтите на морфолошкиот падеж изразени и преку соодветен гласеж. Имено, личните заменки, покрај номинативната форма, имаат форми за дативен и за акузативен објект, како и *casus generalis*, кој формално е истоветен со акузативот.“

Личните заменки во турскиот јазик разликуваат три лица (прво, второ и трето лице), два броја (еднина и множина) и осум падежи (номинатив, акузатив, датив, локатив, аблатив, генитив, инструментал, екватив).

	Лични заменки во македонскиот	Лични заменки во турскиот
лице	прво, второ и трето лице	прво, второ и трето лице
број	2 броја: еднина и множина	2 броја: еднина и множина
падеж	4 падежи (номинатив, акузатив, датив и предлошки падеж)	8 падежи (номинатив, акузатив, датив, локатив, аблатив, генитив, инструментал, екватив)
род	само во трето лице еднина (машки, женски и среден род)	—

Од гореизложената табела може да се согледа дека личните заменки имаат заеднички карактеристики во македонскиот и во турскиот јазик, но се разликуваат според бројот на падежите и според родот кој е типичен за македонскиот, а не постои во турскиот. Во македонскиот јазик родот е граматичка категорија, а не биолошка категорија изразена преку полот. Родот во македонскиот јазик е тричлена категорија и ги содржи машкиот, женскиот и средниот род. Турскиот јазик не разликува граматички род. Трите рода од македонскиот јазик (*тој, таа, тоа*) во турскиот јазик се предаваат со една форма (*о*).

Во граматиката, прво лице еднина е говорителот кој зборува во свое лично име, второ лице еднина е соговорникот кој е слушател, а трето лице еднина означува лица или предмети за кои се зборува, а кои не мора да бидат присутни во говорниот чин. Прво лице множина означува група лица меѓу кои се наоѓа и говорителот, второ лице множина означува група лица како соговорници, а трето лице множина означува група лица или предмети за кои се говори, а во говорната ситуација не се вклучени ниту говорителот ниту соговорникот.

За да се изрази скромност, во македонскиот и во турскиот јазик место *јас* (тур. *ben*) се користи множинската форма *ние* (тур. *biz*) што се нарекува множина од скромност. Наместо заменката за второ лице еднина *ти* (тур. *sen*) се употребува множинската форма *Виe* (тур. *siz*) кога говорителот сака да покаже учтивост.

Грамматичката категорија падеж кај личните заменки во македонскиот јазик е присутна со падежите: номинатив, акузатив и датив. Во турскиот јазик личните заменки имаат форма за номинатив, акузатив, датив, локатив, аблатив, генитив, инструментал и екватив. Според ова, личните заменки од македонскиот јазик имаат свој еквивалент во турскиот јазик за падежите номинатив, акузатив и датив, а останатите се предаваат со помош на разновидни предлози. Затоа може да се каже дека падежот во македонскиот јазик е пред сè аналитички (комбинација на предлог со замена), а во турскиот јазик синтетички (збор со падежна наставка). Понекогаш една падежна форма од турскиот јазик може да се предаде со повеќе предлози во македонскиот јазик. На пример, падежот локатив во македонскиот јазик може да се предаде со предлогот *кај* и *во*: *кај мене, во мене, кај тебе, во тебе, кај него, во него, кај неа, во неа, кај нас, во нас, кај вас, во вас, кај нив, во нив*.

Долуизложените табели прегледно ги претставуваат падежните форми на личните заменки во македонскиот јазик во поглед на лице, број и род, а во турскиот јазик од аспект на лице и број.

3.1. Номинатив кај личните заменки во македонскиот и во турскиот јазик

НОМИНАТИВ КАЈ ЛИЧНИТЕ ЗАМЕНКИ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК								
падеж (со морфолошко и синтаксичко именување)	Еднина					Множина		
	1 лице	2 лице	3 лице			1 лице	2 лице	3 лице
			м. род	ж. род	ср. род			
номинатив / подметска форма	јас	ти	тој	таа	тоа	ние	вие	тие

НОМИНАТИВ КАЈ ЛИЧНИТЕ ЗАМЕНКИ ВО ТУРСКИОТ ЈАЗИК / TÜRKÇEDEKİ KİŞİ ZAMİRLERİNİN NOMİNATİF DURUMU								
падеж / isim durumu	Еднина / Teklik					Множина / Çokluk		
	1 лице / /1. kişi	2 лице / /2. kişi	3 лице / 3. kişi			1 лице / 1. kişi	2 лице / 2. kişi	3 лице / 3. kişi
			о					
номинатив / nominatif durumu, yalın durum	ben	sen	o			biz	siz	onlar

Табела бр. 1

Личната замена во номинатив, во македонските и во турските реченици се јавува во функција на подмет и се нарекува *заменски подмет*. Пр. мак. *Јас* пишувам писмо. / тур. *Ben* mektup yazıyorum.

3.2. Акузатив кај личните заменки во македонскиот и во турскиот јазик

АКУЗАТИВ КАЈ ЛИЧНИТЕ ЗАМЕНКИ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК								
падеж	Еднина					Множина		
	1 лице	2 лице	3 лице			1 лице	2 лице	3 лице
			м. род	ж. род	ср. род			
акузатив, форма за директен предмет	мене, ме	тебе, те	него, го	неа, ја	него, го	нас, нè	вас, ве	нив, ги

АКУЗАТИВ КАЈ ЛИЧНИТЕ ЗАМЕНКИ ВО ТУРСКИОТ ЈАЗИК / TÜRKÇEDEKİ KİŞİ ZAMİRLERİNİN AKUZATİF DURUMU								
падеж / isim durumu	Еднина / Teklik					Множина / Çokluk		
	1 лице / 1. kişi	2 лице / /2. kişi	3 лице / 3. kişi			1 лице / /1. kişi	2 лице / 2. kişi	3 лице / 3. kişi
			ону					
акузатив / akuzatif durumu, belirtme durumu	beni	seni	onu			bizi	sizi	onları

Табела бр. 2

Личната замена во акузатив, во рамките на реченици се јавува во функција на предмет што во македонскиот се нарекува *директен (акузативен) предмет*, а во турскиот *определен предмет (belirtili nesne)*. Пр. мак. *Vac ve* видов во театар. / тур. *Sizi tiyatroda gördüm*.

3.3. Датив кај личните замени во македонскиот и во турскиот јазик

ДАТИВ КАЈ ЛИЧНИТЕ ЗАМЕНКИ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК								
падеж	Еднина					Множина		
	1 лице	2 лице	3 лице			1 лице	2 лице	3 лице
			м. род	ж. род	ср. род			
датив, форма за индиректен предмет	мене, ми	тебе, ти	нему, му	нејзе, ѝ	нему, му	нам, ни	вам, ви	ним, им
ДАТИВ КАЈ ЛИЧНИТЕ ЗАМЕНКИ ВО ТУРСКИОТ ЈАЗИК / TÜRKÇEDEKİ KİŞİ ZAMİRLERİNİN DATİF DURUMU								
падеж / isim durumu	Еднина / Teklik			Множина / Çokluk				
	1 лице / 1. kişi	2 лице / 2. kişi	3 лице / 3. kişi	1 лице / 1. kişi	2 лице / 2. kişi	3 лице / 3. kişi		
датив / datif durumu, yönelme durumu	bana	sana	ona	bize	size	onlara		

Табела бр. 3

Личната замена во датив, во рамките на реченици се јавува во функција на предмет што во македонскиот се нарекува *индиректен (дативен) предмет*, а во турскиот има функција на *прилошка определба за место (yer tamlayıcısı)*. Пр. мак. *Nemu mu* дојде гостин. / тур. *Ona misafir geldi*.

3.4. Предлошки предмет (предмет со предлог) во македонскиот јазик и неговиот еквивалент во турскиот јазик

Во турскиот јазик нема предлошки предмет кај личните замени. Предлошкиот предмет од македонскиот јазик во турскиот јазик се предава со падежите локатив, аблатив, инструментал и екватив.

Понекогаш една падежна форма кај личните замени во турскиот јазик може да се предаде со повеќе предлози во македонскиот јазик. На пример падежот локатив во македонскиот јазик може да се предаде со предлозите *кај* и *во*. Пр. мак. *Kaj nas* остана. *Vo nas* се појави гордост. / тур. *Bizde kaldı. Bizde gurur belirdi*.

Во македонскиот јазик предлошкиот предмет е член во реченицата што се врзува со природот со посредство на сите предлози. Во турскиот јазик личната замена во

локатив и аблатив во реченицата изразува *прилошка определба за место (yer tamlayıcısı)*, а личната замена во инструментал и екватив има функција на *прилошка определба за начин (durum bildiren tamlayıcı)* или *прилошка определба што изразува средство (vasita bildiren tamlayıcı)*. Пр. *Kaj nea* се собраа. *Od vas* слушна. *Co niv* учи. *Spored тебе* пишуваат. / тур. *Onda toplandılar. Sizden duydu. Onlarla okuyor. Sence yazıyorlar.*

ЛОКАТИВ КАЈ ЛИЧНИТЕ ЗАМЕНКИ ВО ТУРСКИОТ ЈАЗИК / TÜRKÇEDEKİ KİŞİ ZAMİRLERİNİN LOKATİF DURUMU								
	Еднина / Teklik			Множина / Çokluk				
падеж / isim durumu	1 лице / 1. kişi	2 лице / 2. kişi	3 лице / 3. kişi	1 лице / 1. kişi	2 лице / 2. kişi	3 лице / 3. kişi		
локатив / lokatif durumu, bulunma durumu	bende	sende	onda	bizde	sizde	onlarda		
ПРЕДЛОШКИ ПРЕДМЕТ КАЈ ЛИЧНИТЕ ЗАМЕНКИ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК								
	Еднина			Множина				
падеж	1 лице	2 лице	3 лице			1 лице	2 лице	3 лице
			м. род	ж. род	ср. род			
предлошки предмет	кај мене, во мене	кај тебе, во тебе	кај него, во него	кај неа во неа	кај него, во него	кај нас, во нас	кај вас, во вас	кај нив, во нив

Табела бр. 4

АБЛАТИВ КАЈ ЛИЧНИТЕ ЗАМЕНКИ ВО ТУРСКИОТ ЈАЗИК / TÜRKÇEDEKİ KİŞİ ZAMİRLERİNİN ABLATİF DURUMU								
	Еднина / Teklik			Множина / Çokluk				
падеж / isim durumu	1 лице / 1. kişi	2 лице / 2. kişi	3 лице / 3. kişi	1 лице / 1. kişi	2 лице / 2. kişi	3 лице / 3. kişi		
аблатив / ablatif durumu, ayırılma durumu	benden	senden	ondan	bizden	sizden	onlardan		
ПРЕДЛОШКИ ПРЕДМЕТ КАЈ ЛИЧНИТЕ ЗАМЕНКИ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК								
	Еднина			Множина				
падеж	1 лице	2 лице	3 лице			1 лице	2 лице	3 лице
			м. род	ж. род	ср. род			
предлошки предмет	од мене	од тебе	од него	од неа	од него	од нас	од вас	од нив

Табела бр. 5

ИНСТРУМЕНТАЛ КАЈ ЛИЧНИТЕ ЗАМЕНКИ ВО ТУРСКИОТ ЈАЗИК / TÜRKÇEDEKİ KİŞİ ZAMİRLERİNİN ABLATİF DURUMU								
	Еднина / Teklik					Множина / Çokluk		
падеж / isim durumu	1 лице / 1. kişi	2 лице / 2. kişi	3 лице / 3. kişi			1 лице / 1. kişi	2 лице / 2. kişi	3 лице / 3. kişi
инструментал / enstrümantal durumu, vasıta durumu	benimle	seninle	onunla			bizimle	sizinle	onlarla
ПРЕДЛОШКИ ПРЕДМЕТ КАЈ ЛИЧНИТЕ ЗАМЕНКИ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК								
	Еднина					Множина		
падеж	1 лице	2 лице	3 лице			1 лице	2 лице	3 лице
			м. род	ж. род	ср. род			
предлошки предмет	со мене	со тебе	со него	со неа	со него	со нас	со вас	со нив

Табела бр. 6

ЕКВАТИВ КАЈ ЛИЧНИТЕ ЗАМЕНКИ ВО ТУРСКИОТ ЈАЗИК / TÜRKÇEDEKİ KİŞİ ZAMİRLERİNİN EK VATİF DURUMU								
	Еднина / Teklik					Множина / Çokluk		
падеж / isim durumu	1 лице / 1. kişi	2 лице / 2. kişi	3 лице / 3. kişi			1 лице / 1. kişi	2 лице / 2. kişi	3 лице / 3. kişi
ekvativ / ekvatif durumu, görelilik durumu	bence	sence	onca			bizce	sizece	onlarca
ПРЕДЛОШКИ ПРЕДМЕТ КАЈ ЛИЧНИТЕ ЗАМЕНКИ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК								
	Еднина					Множина		
падеж	1 лице	2 лице	3 лице			1 лице	2 лице	3 лице
			м. род	ж. род	ср. род			
предлошки предмет	според мене	според тебе	според него	според неа	според него	според нас	според вас	според нив

Табела бр. 7

3.5. Генитив кај личните заменки во македонскиот јазик и неговото предавање во македонскиот јазик

Генитивната форма на личните заменки од турскиот јазик во македонскиот јазик се предава со присвојните заменски форми. Од долната табела може да се согледа дека за една генитивна форма во турскиот јазик, во македонскиот јазик има повеќе форми, што се должи на двојното појавување на родот и на бројот бидејќи присвојните заменски придавки означуваат релација меѓу оној што поседува и она што е поседувано.

ГЕНИТИВ КАЈ ЛИЧНИТЕ ЗАМЕНКИ ВО ТУРСКИОТ ЈАЗИК / TÜRKÇEDEKİ KİŞİ ZAMİRLERİNİN İLĞİ DURUMU								
	Еднина / Teklik			Множина / Çokluk				
падеж / isim durumu	1 лице / 1. kişi	2 лице / 2. kişi	3 лице / 3. kişi		1 лице / 1. kişi	2 лице / 2. kişi	3 лице / 3. kişi	
генитив / genitif durumu, ilgi durumu	benim	senin	onun		bizim	sizin	onların	
ПРИСВОЈНИ ЗАМЕНСКИ ПРИДАВКИ (ЛИЧНИ) ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК								
	Еднина					Множина		
	1 лице	2 лице	3 лице			1 лице	2 лице	3 лице
	м. род ж. род ср. род	м. род ж. род ср. род	м. род	ж. род	ср. род			
присвојни заменски придавки	мој моја мое	твој твоја твое	негов негова негово	нејзин нејзина нејзино	негов негова негово	мои наш наша наше наши	твои ваш ваша ваше ваши	негови нејзини нивни нивна нивно нивни

Табела бр. 8

4. Заклучок

Личните заменки во македонскиот јазик разликуваат три лица (прво, второ и трето лице), два броја (еднина и множина), три рода во трето лице еднина (машки, женски и среден род) и четири падежи (номинатив или подметска форма, акузатив или директнопредметска форма, датив или индиректнопредметска форма и предлошки падеж или предлошкопредметска форма).

Личните заменки во турскиот јазик разликуваат три лица (прво, второ и трето лице), два броја (еднина и множина) и осум падежи (номинатив, акузатив, датив, локатив, аблатив, генитив, инструментал, екватив).

Парадигмите на личните заменки во македонскиот јазик и во турскиот јазик можеме да ги претставиме на следниот начин:

Падежи / İsim Durumları	Македонски јазик	Турски јазик
	заменки	zamirler
мак. тур. 1. лице еднина, номинатив	јас	ben
мак. тур. 1. л. едн. акузатив	мене ме	beni
мак. тур. 1. л. едн. датив	мене ми	bana
мак. 1. л. едн. предлошки падеж тур. локатив	кај мене, во мене	bende
мак. 1. л. едн. предлошки падеж	од мене	benden

<i>тур.</i> аблатив		
<i>мак.</i> 1. л. едн. предлошки падеж <i>тур.</i> инструментал	со мене	benimle
<i>мак.</i> 1. л. едн. предлошки падеж <i>тур.</i> екватив	според мене	bence
<i>тур.</i> 1. л. едн. генитив <i>мак.</i> —	—	benim
<i>мак. тур.</i> 2. лице еднина, номинатив	ти	sen
<i>мак. тур.</i> 2. л. едн. акузатив	тебе те	seni
<i>мак. тур.</i> 2. л. едн. датив	тебе ти	sana
<i>мак.</i> 2. л. едн. предлошки падеж <i>тур.</i> локатив	кај тебе, во тебе	sende
<i>мак.</i> 2. л. едн. предлошки падеж <i>тур.</i> аблатив	од тебе	senden
<i>мак.</i> 2. л. едн. предлошки падеж <i>тур.</i> инструментал	со тебе	seninle
<i>мак.</i> 2. л. едн. предлошки падеж <i>тур.</i> екватив	според тебе	sence
<i>тур.</i> 2. л. едн. генитив <i>мак.</i> —	—	senin
<i>мак. тур.</i> 3. лице еднина, номинатив	тој, таа, тоа	o
<i>мак. тур.</i> 3. л. едн. акузатив	него го, неа ја, него го	onu
<i>мак. тур.</i> 3. л. едн. датив	нему му, нејзе ѝ, нему му	ona
<i>мак.</i> 3. л. едн. предлошки падеж <i>тур.</i> локатив	кај него, кај неа, кај него во него, во неа, во него	onda
<i>мак.</i> 3. л. едн. предлошки падеж <i>тур.</i> аблатив	од него, од неа, од него	ondan
<i>мак.</i> 3. л. едн. предлошки падеж <i>тур.</i> инструментал	со него, со неа, со него	onunla
<i>мак.</i> 3. л. едн. предлошки падеж <i>тур.</i> екватив	според него, според неа, според него	onca
<i>тур.</i> 3. л. едн. генитив <i>мак.</i> —	—	onun
<i>мак.тур.</i>1. лице множина, номинатив	ние	biz
<i>мак. тур.</i> 1. л. мн. акузатив	нас нè	bizi
<i>мак. тур.</i> 1. л. мн. датив	нам ни	bize
<i>мак.</i> 1. л. мн. предлошки падеж <i>тур.</i> локатив	кај нас, во нас	bizde
<i>мак.</i> 1. л. мн. предлошки падеж <i>тур.</i> аблатив	од нас	bizden
<i>мак.</i> 1. л. мн. предлошки падеж <i>тур.</i> инструментал	со нас	bizimle

<i>мак.</i> 1. л. мн. предлошки падеж <i>тур.</i> екватив	според нас	bizce
<i>тур.</i> 1. л. мн. генитив <i>мак.</i> —	—	bizim
<i>мак. тур.</i> 2. лице множина, номинатив	вие	siz
<i>мак. тур.</i> 2. л. мн. акузатив	вас ве	sizi
<i>мак. тур.</i> 2. л. мн. датив	вам ви	size
<i>мак.</i> 2. л. мн. предлошки падеж <i>тур.</i> локатив	кај вас, во вас	sizde
<i>мак.</i> 2. л. мн. предлошки падеж <i>тур.</i> аблатив	од вас	sizden
<i>мак.</i> 2. л. мн. предлошки падеж <i>тур.</i> инструментал	со вас	sizinle
<i>мак.</i> 2. л. мн. предлошки падеж <i>тур.</i> екватив	според вас	sizce
<i>тур.</i> 2. л. мн. генитив <i>мак.</i> —	—	sizin
<i>мак. тур.</i> 3. лице множина, номинатив	тие	onlar
<i>мак. тур.</i> 3. л. мн. акузатив	нив ги	onları
<i>мак. тур.</i> 3. л. мн. датив	ним им	onlara
<i>мак.</i> 3. л. мн. предлошки падеж <i>тур.</i> локатив	кај нив, во нив	onlarda
<i>мак.</i> 3. л. мн. предлошки падеж <i>тур.</i> аблатив	од нив	onlardan
<i>мак.</i> 3. л. мн. предлошки падеж <i>тур.</i> инструментал	со нив	onlarla
<i>мак.</i> 3. л. мн. предлошки падеж <i>тур.</i> екватив	според нив	onlarca
<i>тур.</i> 3. л. мн. генитив <i>мак.</i> —	—	onların

Од парадигмите на личните заменки во македонскиот јазик и во турскиот јазик можеме да согледаме дека само генитивот од турскиот јазик нема свој падежен еквивалент во македонскиот јазик, туку се предава со присвојни заменски придавки.

Предавање на падежните форми на личните заменки од македонскиот во турскиот јазик	
македонски јазик	турски јазик
номинатив (подметска форма)	номинатив
акузатив (форма за директен предмет)	акузатив
датив (форма за индиректен предмет)	датив
предлошки падеж (форма за предлошки предмет)	локатив, аблатив, инструментал, екватив

Предавање на падежните форми на личните заменки од турскиот во македонскиот јазик	
турски јазик	македонски јазик
номинатив	номинатив (подметска форма)
акузатив	акузатив (форма за директен предмет)
датив	датив (форма за индиректен предмет)
локатив	предлошки падеж (форма за предлошки предмет)
аблатив	предлошки падеж (форма за предлошки предмет)
инструментал	предлошки падеж (форма за предлошки предмет)
екватив	предлошки падеж (форма за предлошки предмет)
генитив	присвојни заменски придавки

Ова се специфичностите, сличностите и разликите меѓу македонскиот и турскиот јазик, што придонесува заменките како концепт полесно да се сфатат, да се усвојат при изучување на македонскиот и на турскиот јазик, но исто така и полесно да се преведат од македонски на турски и обратно.

ЛИТЕРАТУРА

Богданоска, Билјана. (2008). За матуранти македонски јазик и литература. Бомат Графикс - Скопје.

Бојковска, Стојка; Ѓуркова, Минова Лилјана; Пандев, Димитар; Цветковски, Живко. 1998. *Македонски јазик за средното образование*. Просветно дело: Скопје.

Бојковска, Стојка; Ѓуркова, Минова Лилјана; Пандев, Димитар; Цветковски, Живко. 2008. *Општа граматика на македонскиот јазик*. Просветно дело: Скопје.

Карапејовски, Бобан. (2012). *Дистрибуцијата на заменските клитики во македонскиот јазик* (магистерски труд во периодика). Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“: Скопје.

Кепески, Круме. (1985). *Граматика на македонскиот литературен јазик*. Просветно дело - Скопје.

Конески, Блаже. (1986). *Историја на македонскиот јазик*. Култура - Скопје.

Конески, Блаже. (1987). *Граматика на македонскиот литературен јазик*. Култура - Скопје.

Панзова, Виолета. (1996). *Универзалната граматика и македонскиот јазик*. Епоха: Скопје.

Панчевска, Ангелина. (2004). *Системот на показните заменки во македонскиот и полскиот јазик*. Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет „Блаже Конески“: Скопје.

Саздов, Симон. (2008). *Современ македонски јазик 2*. Табернакул: Скопје.

Христовски, Александар. (1995). *Граматика на македонскиот литературен јазик*. Скопје.

Ergin, Muharrem. (1998). *Türk Dil Bilgisi*. Bayrak: İstanbul.

Kristal, David. (1987). *Enciklopedijski rečnik moderne lingvistike*. Nolit: Beograd.

Leontik, Mariya. (2014). *Temel Türkçe Dil Bilgisi*. Skopje.

Simeon, Rikard. (1969). *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva 2*. Matica Hrvatska: Zagreb.

Korkmaz, Zeynep. (2009). *Türkiye Türkçesi Grameri - Şekil Bilgisi*. Türk Dil Kurumu Yayınları: Ankara.

811.163.367.626.1

811.512.1616367.626.1

Марија ЛЕОНТИЌ

ЛИЧНИТЕ ЗАМЕНКИ ВО МАКЕДОНСКИОТ И ВО ТУРСКИОТ ЈАЗИК

Апстракт: Македонскиот и турскиот јазик имаат специфични, но исто така и заеднички или слични граматички карактеристики. Во македонскиот и во турскиот јазик постојат лични заменки со слични функции во двата јазика. Заменките во македонскиот јазик разликуваат номинатив, акузатив, датив и предлошки падеж. Во турскиот јазик заменките можат да бидат во следниве осум падежи: номинатив, акузатив, датив, локатив, аблатив, генитив, инструментал и екватив. Во овој труд ќе бидат испитувани личните заменки, нивните падежи и функции во македонскиот и во турскиот јазик.

Клучни зборови: лични заменки, падеж, македонски, турски.

1. Вовед

Заменките се видови зборови што често се користат во усната комуникација и во пишаните текстови. Тие сè уште различно се дефинираат во различни лингвистички речници и граматика. Дефиницијата на заменките најчесто зависи од аспектот од кој се разгледуваат (морфолошки, синтаксички, семантички). Поради ова ќе направиме краток преглед на дефинициите на личните заменки во македонскиот и во турскиот јазик.

2. Дефинирање на личните заменки во македонските и во турските граматика

Пред да поминеме на дефинирањето на заменките во македонскиот и во турскиот јазик, ќе наведеме неколку дефиниции за заменките од лингвистичките речници. Рикард Симеон (1969: 750), заменката ја дефинира како „збор што се употребува како замена за именката; збор што се става наместо лично име или именка, придавка и број, а и заменки; или збор што упатува на лице, предмет, идеја итн. означени со именка“. Според Дејвид Кристал (1987: 285), заменката „во граматичката класификација на зборовите е назив за затворена група зборовни единици